

УДК 82. 09 (44)

doi: 10.32620/gch.2019.2.07

Богдан О. М.

КАТЕГОРІЯ ПАМ'ЯТІ В РОМАНІ РОМЕНА ГАРІ «ПОВІТРЯНІ ЗМІЇ»

Статтю присвячено дослідженню ролі й місця категорії пам'яті в романі Ромена Гарі «Повітряні змії». Подано визначення пам'яті, простежено появу нових його трактувань у філософській думці ХХ ст., пояснено причини підвищеного інтересу вчених і діячів мистецтва до теми пам'яті в другій його половині. Також проаналізовано, які види пам'яті наведено в романі, як вони впливають на долі героїв твору й повинні вплинути на почуття читача.

Ключові слова: пам'ять, колективна пам'ять, історична пам'ять, Ромен Гарі, «Повітряні змії».

The article is devoted to the research on the role and the place of memory as the category of fiction in Romain Gary's novel "Kites". The article gives a definition of memory, indicates the appearance of its new interpretations in the philosophical idea of the 20th century, explains the reasons for the heightened interest of scholars and artists to the subject of memory in second part of the novel. The author also analyses what types of memory are represented in the novel, in what way they influence the fate of the characters, and will affect the feelings of the reader.

Keywords: memory, collective memory, historical memory, Romain Gary, "Kites".

Постановка проблеми. Про пам'ять, її особливості, роль і значення в житті індивіда й суспільства розумне людство міркувало завжди. Ще Платон говорив, що «пізнавати – це значить пригадувати, відновлювати знання, що вже тобі належить» [9] (*переклад наш* – О. Богдан). Але в ХХ ст. цій властивості людського розуму в науці й мистецтві приділяється набагато більше уваги, ніж у попередні періоди розвитку людства, причому погляди на пам'ять стають досить мінливими й суперечливими, як мінливе й суперечливе саме ХХ ст.

Якщо в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. у науці пам'ять розглядалася як суто особистий, індивідуальний акт спогадів, наприклад А. Бергсоном [2] або З. Фрейдом [13], то після з'являються теорії пам'яті колективної, соціальної, пам'яті цілих груп і народів.

Одним із перших соціальну складову пам'яті описав Моріс Хальбвакс [12], який загальну пам'ять, що виходить за межі індивідуального життєвого досвіду, назвав колективною й зазначив, що вона є неодмінною умовою для життя й виживання суспільства, запорукою його ідентичності.

Думки Хальбвакса далі розвиває французький вчений П'єр Нора, який звичайну індивідуальну пам'ять називає просто пам'яттю, а хальбваксівську колективну називає історією. Історія, за Нора, дуже важлива, оскільки на відміну від недовговічної індивідуальної пам'яті, схильної до забування, дозволяє організувати минуле, реконструювати його й зберегти за допомогою меморіалів, архівів, музеїв і ритуалів

пам'яті [7].

Відомий німецький єгиптолог Ян Ассман індивідуальну пам'ять називає комунікативною, а соціальну загальну – культурною [1]. Думки Ассмана в принципі схожі із твердженнями Нора. Він теж вважає, що перший вид пам'яті недовговічний (за Ассманом, це 80–100 років – період життя трьох поколінь), а другий дозволяє зберігати пам'ять про що-небудь як завгодно довго завдяки наявності «пунктів фіксації». Як і в Нора, такими пунктами в німецького вченого виступають меморіали, музеї, ритуали й твори мистецтва.

Вищеназвані вчені пояснюють інтерес наукової спільноти й діячів мистецтва до цієї теми тим, що покоління очевидців трагічних подій ХХ ст. починає йти з життя, що обов'язково призведе до зникнення живих спогадів. Н. О. Сімбірцева причинами актуальності теми пам'яті, і пам'яті перш за все колективної, називає «економічну кризу у Франції 1970-х, наслідки постголлізму й вичерпаність революційних ідей, питання національної й особистої відповідальності та історичної провини за фашизм» [10, с. 23] (*переклад наш* – О. Богдан), і ми з цим твердженням повністю солідарні.

Тож не дивно, що тема пам'яті стає однією з найпопулярніших як у європейському мистецтві, зокрема в літературі, так і серед дослідників, які про мистецтво пишуть. Категорія пам'яті як культурологічний феномен і елемент художнього тексту викликає інтерес у багатьох учених. Зазначене явище досліджували Н.З. Коковіна [5], Д.С. Лихачов [6], О.В. Переходцева [8], Н.С. Степанова [11], А.С. Щербак [14] і багато інших.

Д.С. Лихачов писав: «Прийнято ділити час на минуле, сучасне й майбутнє. Але завдяки пам'яті минуле входить у сучасне, а майбутнє вгадується сучасним, сполученим з минулим. Пам'ять – подолання часу, подолання смерті. У цьому найбільше моральне значення пам'яті» [6, с. 7]. Заради збереження пам'яті про трагічні події Другої світової війни створювали свої твори такі письменники, як Томас Кенеллі, Вольфганг Борхет, Вільям Стайтон, Робер Мерль, Джон Бойн і багато інших. Помітною фігурою в цьому ряду є французький письменник єврейського походження Ромен Гарі, який у багатьох своїх книгах («Європейське виховання», «Обіцянка на світанку», «Повітряні змії») приділяє темі пам'яті багато уваги. Зупинимося на останньому згаданому нами творі, оскільки в ньому, на наш погляд, зазначена тема звучить найбільш повно.

Актуальність статті полягає в тому, що роман Ромена Гарі «Повітряні змії» з 2018 р. уведено до програми курсу середньої школи «Зарубіжна література» як один із творів, що вивчаються за вибором, а в критичних статтях, йому присвячених, тема пам'яті, як правило, тільки згадується, хоча є у творі однією з основних.

Метою написання статті є визначити, яке місце в художній тканині розглянутого твору обіймає категорія пам'яті, яке смислове навантаження вона несе й у яких своїх різновидах присутня в романі.

Виклад основного матеріалу. У романі Ромена Гарі «Повітряні змії» пам'ять є і сюжетотворювальним фактором, і смисловою категорією. У принципі, і сам весь роман – це спогад. Про те, що у творі головним буде саме феномен пам'яті, а не історичний антураж або долі героїв, автор дає зрозуміти буквально на першій сторінці

роману: перед тим, як почати згадувати минуле, Гарі розповідає про сьогодення, і з нього він вибирає такий об'єкт, як музей повітряних зміїв Амбруаза Флері. За визначенням, музей – це «культурно-просвітницький та науково-дослідний заклад, який збирає, вивчає, експонує та зберігає пам'ятки матеріальної й духовної культури, природно-наукові колекції й т. ін.» [3, с. 543]. Інакше кажучи, це будинок пам'яті, приміщення, де її накопичують, зберігають і вивчають. Але хоча «музей не зачинає своїх дверей, незважаючи на слабкий інтерес публіки ... більшу частину часу його зали порожніють, бо ми переживаємо епоху, коли французам хочеться швидше забути минуле, аніж згадувати» [4] (*переклад наш* – О. Богдан). Тобто, указуючи на те, що в сучасних французів все менше бажання пам'ятати, Гарі, власне кажучи, визначає головну мету написання роману: не дати сучасникам забути, буквально змусити їх пам'ятати про минуле, тому що, на думку автора, пам'ять – це міст у майбутнє.

Отже, яке ж смислове навантаження несе категорія пам'яті в романі, які функції в сучасному суспільстві, на думку Ромена Гарі, вона виконує або має виконувати?

Перш за все автор згадує про такий вид пам'яті, як пам'ять історична: «Флері [прізвище головних героїв] завжди мали дивовижну історичну пам'ять» [4] (*переклад наш* – О. Богдан). У цій іпостасі пам'ять у творі виконує наступні функції.

По-перше, наявність історичної пам'яті в людини – це запорука активної громадянської позиції її носія, щось, що мотивує до дії. По-друге, історична пам'ять постає як загроза спокійному життю й життю взагалі. Завдяки їй в історії сім'ї Флері є такий факт, як «подвійне згадування імені Флері на пам'ятниках загиблим» [4] (*переклад наш* – О. Богдан). Предки головного героя занадто добре пам'ятали історію Франції, тому не могли залишитися осторонь від важливих подій у житті країни, що припали на їхнє покоління. Амбруаз Флері, дядько й опікун головного героя, стверджує, що їхнього предка «розстріляли через надлишок пам'яті» [4] (*переклад наш* – О. Богдан).

Дід і батько Людо загинули, стали іменами на обелісках, і це привело до того, що Флері у важкий для країни час не ховаються по кутках, а активно діють: і Амбруаз, і Людо пристають до руху Опору й протягом усієї окупації роблять усе, що в їхніх силах, для перемоги, чудово усвідомлюючи, що в будь-який момент можуть бути жорстоко знищені й стати лише написами на могильних каменях. «Недолік здорового глузду – загальна біда всіх людей, які страждають надлишком пам'яті, доказом тому – кількість французів, розстріляних через кілька років або загиблих в концтаборах», – пише Гарі [4] (*переклад наш* – О. Богдан). Недарма кілька разів протягом усього роману Людо називає свою феноменальну пам'ять «проклятою».

Коли в господаря відомого французького ресторану «Чарівний куточок» Марселена Дюпра з'являється така можливість, то він передає з окупованої Франції до Лондону генералу де Голлю, який очолює французький рух Опору, меню свого видатного закладу зі словами: «Нехай де Голль згадає, що це таке. Нехай знає, за що він бореться» [4] (*переклад наш* – О. Богдан). Старий сподівається, що через обставини позбавлений принада французької кухні генерал стане боротися за звільнення країни ще сильніше.

По-третє, історична пам'ять може також бути джерелом помилок у сприйнятті

дійсності, причиною помилкових висновків. Наприклад, Амбруаз Флері, як і безліч французів, думав, що Гітлер і Муссоліні довго не втримаються при владі, оскільки не мають підтримки в народі. Помилковість цього судження була доведена подіями Другої світової. Поляки напередодні війни вірили в непереможність Франції й сподівалися на її допомогу. Ця віра спиралася на спогади про минулі перемоги сусідньої країни. Виходить, їх теж підвела історична пам'ять.

Пам'ять у романі постає також і як своєрідна вада, недолік, відхилення від норми, щось, що заважає жити щасливо й спокійно. Учитель Ерб'є взагалі вважає феноменальну пам'ять Людо якоюсь хворобою, яку потрібно лікувати. З його погляду, тобто з погляду пересічного обивателя, забувати – це корисна заспокійлива здатність. І це теж підтверджується історією: французи, які не боролися активно з фашизмом, тобто не мали історичної пам'яті, як, наприклад, сім'я Маньярів, спокійнісінько себе почували всі роки окупації й дочекалися звільнення, досягнутого ціною сотень тисяч життів людей, які пам'ятали й тому боролися.

Показова також у цьому плані історія родини польських аристократів Броницьких. Вони дуже легко забувають і свої невдачі, і навіть свою ганьбу і тому в найнесприятливіших умовах за просто виживають. Наприклад, мати подруги головного героя Ліли, відома польська актриса й дуже вродлива жінка, щоразу, коли сім'я перебуває на межі фінансового краху, знаходить багатого коханця, який оплачує всі рахунки. І її діти, і чоловік про це знають, але благополучно забувають, адже так жити набагато простіше.

У розглядуваному нами творі пам'ять також постає і як зброя в боротьбі проти зла, проти нацизму. Завдяки своїй дивовижній пам'яті Людо Флері може тримати в голові сотні імен учасників підпілля, адрес явок і «поштових скриньок», паролів, що постійно змінюються, тому в роки окупації виконує роль своєрідного диспетчера, що координує діяльність дуже великої кількості груп французького Опору. Ця феноменальна здатність юнака робить роботу підпільників більш ефективною й безпечною, оскільки Людо не робить жодних записів, які могли б потрапити до ворога.

Наступна іпостась пам'яті в романі – це пам'ять як рятівний круг, джерело сили, підтримки в скрутну хвилину, розради. У момент внутрішньої кризи, коли після брехливого повідомлення німецької пропаганди, що Лондона більше немає й Москва майже взята, у Людо опускаються руки, і він знаходить сили до подальшої боротьби, просто згадавши про полонез, який танцював з коханою в останні передвоєнні дні.

У цьому плані показовим є епізод, коли Ліла й Людо зустрічаються після довгої розлуки. Дівчина повністю спустошена морально й емоційно: усі роки війни вона рятувала свою сім'ю й утримувала її на прийнятному матеріальному рівні, стаючи коханкою високопоставлених німецьких офіцерів, і тепер тільки в спогадах юнака, який прекрасно пам'ятає її тією, колишньою, світлою й чистою, Ліла вбачає свій єдиний шанс на порятунок і відродження: «Ти зберіг мене недоторканою. Я думала, що загинула, а тепер у мене враження, що все це неправда й що весь час – три з половиною роки! – я була тут, у тебе, ціла й неушкоджена. Зберігай мене такою, Людо. Я на це потребую. Дай мені ще трохи часу. Мені потрібно відродитися» [4]

(переклад наш – О. Богдан). Тут історія Ліли нагадує історію Європи, коли люди, пройшовши через морок Середньовіччя, нарешті пригадали ідеали Античності, що стало поштовхом до початку епохи Відродження.

Пам'ять в романі постає також як застава майбутнього миру й злагоди в післявоєнній Європі. Про це красномовно свідчить такий епізод. Коли Людо потрапив у катівні гестапо, то витягнув хлопця звідти його давній суперник у боротьбі за серце Ліли, а нині німецький офіцер Ханс. Хоча між цими двома ніколи не було дружби й вони навіть неодноразово билися, Ханс виручає Людо, як відчуває підпільник, «рятуючи не мене, а нашу загальну пам'ять» [4] (переклад наш – О. Богдан).

Як ілюстрацію до діалектичного закону про єдність і боротьбу протилежностей автор присвячує кілька рядків такому виду пам'яті, яку можна умовно назвати «порожньою». Її носіями є представники родини Броницьких. Стіни їхнього маєтку прикрашені портретами колись великих і не дуже предків, кімнати забиті старовинними меблями, «де кожне пуста сидіння зберігало пам'ять про чийсь поміщицький зад» [4] (переклад наш – О. Богдан). На відміну від Амбруаза й Людо Флері, історична пам'ять Броницьких дійсно порожня, вона всього лише елемент декору, тому що не спонукала нікого з них, крім Тада, на активний опір нацизму.

Пам'ять постає в романі також як мета, сенс життя, як рід діяльності. Ліла дуже довго шукала себе, «мріяла про себе» то як про найвідомішу актрису, то як видатного першовідкривача чогось, але зупинилася на вивченні історії мистецтва, тобто пам'яті про нього.

І, напевно, найголовніша функція пам'яті у творі – можливість для окремої особистості, яка існує досить короткий відтинок часу, залишитися у вічності. Людо постійно оживляє в пам'яті хоча б колір волосся загиблого підпільника Сенешаля, часто повторює імена, не забувши жодного, героїчних жителів села Шамбон, які під час окупації, ризикуючи собою, урятували десятки єврейських дітей від знищення.

Про домінування для автора саме цієї функції пам'яті свідчить те, що роман закінчується просто згадкою імені людини й географічної назви: «Закінчуючи свою повість, я хочу ще раз написати слова *пастор Андре Торкме і Шамбон-сюр-Ліньон*, тому що краще не скажеш» [4] (переклад наш – О.). Для Гарі це не просто слова, а слова-маркери, які повинні «увімкнути» в читача ту саму історичну пам'ять, яка знову наповнить музеї відвідувачами, не дозволить забути, а тому й повторитися в сучасній Європі жахам Другої світової війни.

Таке закінчення дуже чітко заявляє про те, що автор прагне переломити помічену ним у сучасному суспільстві й зазначену на початку роману тенденцію, «коли французам хочеться швидше забути, аніж згадувати» [4] (переклад наш – О. Богдан). На думку Гарі, згадувати – це запорука мирного й щасливого майбутнього.

Отже, на підставі вищевикладеного можна зробити наступні висновки.

1. Пам'ять як властивість людського розуму й соціокультурний феномен у ХХ ст. об'єктом пильної уваги як учених, так і діячів мистецтва.

2. Такий інтерес до згаданого явища був викликаний, по-перше, особливостями історичного процесу в ХХ ст., перенасиченому катастрофічними подіями, які люди прагнули забути як травмувальний досвід; по-друге, появою нових концепцій поняття

пам'яті у філософії й психології.

3. Для Ромена Гарі й героїв його роману «Повітряні змії» пам'ять – це запорука активної громадянської позиції індивідуума, джерело загрози його існуванню й помилкового сприйняття дійсності, недолік, зброю й джерело сили в боротьбі зі злом, запорука миру й злагоди, сенс життя, порятунк від небуття й шлях у вічність для окремої особистості.

Література:

1. Ассман Я. Культурная память: Письмо, память о прошлом и политическая идентичность в высоких культурах древности. М., 2004.
2. Бергсон А. Материя и память // Бергсон А. Творческая эволюция. Материя и память ; пер. с фр. А. Баулер. Минск : Харвест, 1999. 596 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпін'я : ВТФ «Перун», 2001. С. 543.
4. Гарі Р. Воздушные змеи. URL : <http://www.e-rading.mobi/book.php?book>
5. Коковина Н. З. Категория памяти в русской литературе XIX века. Курск : Изд-во Курского государственного университета, 2003.
6. Лихачев Д. С. Письма о добром и прекрасном. М. : Детская литература, 1985. С. 160.
7. Нора П. Поколение как место памяти // Новое литературное обозрение, 1998. № 30 С. 48–72.
8. Переходцева О. В. Концепции памяти в современном западном литературоведении // Вестник Пермского университета. Российская и зарубежная филология. Вып. 1(17). 2012. С. 157–164.
9. Платон. Государство: соч. : в 3 т. М., 1971. Т. 2. С. 385.
10. Симбирцева Н. А. Метаморфозы памяти: культурологическая интерпретация // European Social Science Journal. Рига-Москва, 2011. №8. С. 23.
11. Степанова Н. С. Художественные функции категории памяти в автобиографической прозе первой волны русского зарубежья // Вестник ВГУ. Серия: Филология. Журналистика. 2012, № 1. С. 108–111.
12. Хальбвакс М. Социальные рамки памяти ; пер. с фр. и вступительная статья С. Н. Зенкина. М. : Новое издательство, 2007. С. 348.
13. Фрейд З. Психопатология обыденной жизни. М. : АСТ, 2009. 256 с.
14. Щербак А. С. Категория памяти в творчестве Л. Н. Толстого // Вестник ТГУ. Вып. 11(9), 2010. С. 7–9.

References:

1. Assman, Ya (2004), *Kulturnaia pamiat: Pysmo, pamiat o proshlom y polytycheskaia ydentychnost v vyisokykh kulturakh drevnosti* [Cultural memory: Letter, memory of the past and political identity in the high cultures of antiquity], Moscow.
2. Berhson, A. (1999), “Materyia y pamiat” [“Matter and memory”], *Tvorceskaya evolyutsiya. Vaternia y pamiat*, Harvest, Minsk, 596 p.
3. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (2001), in V. T. Busel (Ed.), *VTF «Perun»*, Kyiv, Irpin, p. 543.
4. Hary, R. *Vozdushnyie zmei* [Air kites], available at: <http://www.e-rading.mobi/book.php?book>
5. Kokovyna, N. Z. (2003), *Katehoryia pamiaty v russkoi lyterature XIX veka* [Category of memory in Russian literature of the XIX century], *Yzd-vo Kurskoho hosunyversyteta, Kursk*.

-
6. Lykhachev, D. S. (1985), *Pisma o dobrom y prekrasnom* [Letters about good and beautiful], *Detskaia lyteratura*, Moscow, p. 160.
 7. Nora, P. (1998), "Pokolenye kak mesto pamiaty" ["Generation as a memory location"], *Novoe lyteraturnoe obozreniye*, 1998. No 30, pp. 48–72.
 8. Perekhodtseva, O. V. (2012), *Kontseptsyy pamiaty v sovremennom zapadnom lyteraturovedenyy* [Concepts of Memory in Contemporary Western Literature], *Vestnyk Permskogo unyversyteta. Rossyiskaia y zarubezhnaia fylolohyia*, Vol. 1(17), pp. 157–164.
 9. Platon, (1971), *Hosudarstvo* [State], Moscow, Vol. 2, p. 385.
 10. Symbyrtseva, N. A. (2011), *Metamorfozyi pamiaty: kulturolohycheskaia ynterpretatsyia* [Metamorphoses of memory: cultural interpretation], *European Social Sciense Journal*, Ryha–Moscow, No 8, p. 23.
 11. Stepanova, N. S. (2012), *Khudozhestvennyie funktsyy katehoryi pamiaty v avtobyohrafycheskoi proze pervoi volny russkoho zarubezhia* [Artistic functions of the category of memory in the autobiographical prose of the first wave of the Russian abroad], *Vestnyk VHU, Seryia "Fylolohyia. Zhurnalystyka"*, No1, pp. 108–111.
 12. Khalbvaks, M. (2007), *Sotsyalnyie ramky pamiaty* [Social memory frames], *Novoe yzdatelstvo*, Moscow, p. 348.
 13. Freid, Z. (2009), *Psykhopatolohyia obyidennoi zhyzny* [Psychopathology of everyday life], AST, Moscow, 256 p.
 14. Shcherbak, A. S. (2010), *Katehoryia pamiaty v tvorchestve L. N. Tolstoho* [The category of memory in the works of L. N. Tolstoy], *Vestnyk THU*, Vol. 11(9), pp. 7–9.

Oleksander Bogdan

MEMORY AS THE CATEGORY OF FICTION IN ROMAIN GARY'S NOVEL «THE KITES»

Humanity has always thought about memory, its features, its role and significance in an individual's life and society. However, in the 20th century much more attention was paid to this characteristic of human mind in science and art than before, besides, the interpretations of this concept have become quite changeable and diverse.

At the end of the 19th and the beginning of the 20th century in the scientific field, memory was viewed as a purely personal, individual act of recollection (A. Bergson, Z. Freud), however, later the theories of collective memory and the memory of entire groups and nations appear (M. Halbvaks, P. Nora, I. Assman). Due to the tragic events of the 20th century history and the gradual passing away of its witnesses, the subject of memory also becomes popular in art, especially in literature.

The purpose of the article is to determine what place in the artistic basis of Romain Gary's «The Kites» the category of memory occupies, what meaning it carries and in what varieties it is used in the novel.

The relevance of the article is due to the fact that since 2018 Romain Gary's novel «The Kites» has been included in "Foreign Literature" curriculum of secondary education as one of the optional works, and the theme of memory is only mentioned but not thoroughly studied in the existing critical articles.

Having carried out the research, we may conclude the following:

1. Memory as a characteristic of human mind and a socio-cultural phenomenon

becomes the object of close attention of both scholars and people of art in the twentieth century.

2. Such interest to the above-mentioned phenomenon was caused, firstly, by the peculiarities of the historical process in the 20th century, full of disastrous events that people tried to forget as a traumatic experience; secondly, by the emergence of new concepts of memory in philosophy and psychology.

For Romain Gary and the heroes of his novel «The Kites», memory is a pledge of active citizenship of a person, a source of threat to his existence and an erroneous perception of reality, lack, weapon and a source of strength in the fight against evil, a pledge of peace and harmony, sense of life and redemption from non-existence and a path to eternity for a certain person.

Keywords: *memory, collective memory, historical memory, Romain Gary, "Kites".*

Олександр Богдан

КАТЕГОРІЯ ПАМ'ЯТІ В РОМАНІ РОМЕНА ГАРІ «ПОВІТРЯНІ ЗМІЇ»

Про пам'ять, її особливості, роль і значення в житті окремого індивіда й суспільства людство розмірковувало завжди, але в ХХ ст. цій властивості людського розуму в науці й мистецтві стали приділяти набагато більше уваги, ніж раніше, причому трактування цього поняття стають вельми мінливими й різноманітними.

Якщо в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. у науці пам'ять розглядали як виключно особистий, індивідуальний акт спогаду (А. Бергсон, З. Фрейд), то потім 'являються теорії пам'яті колективної, пам'яті цілих груп і народів (М. Хальбвакс, П. Нора, Я. Ассман). Через трагічні події історії ХХ ст. і поступового відходу з життя їхніх очевидців ця тема також стає популярною й у мистецтві, особливо в літературі.

Метою статті є визначити, яке місце в художній тканині твору Ромена Гарі «Повітряні змії» посідає категорія пам'яті, яке смислове навантаження несе й у яких своїх різновидах присутня в романі.

Актуальність проблеми полягає в тому, що роман Ромена Гарі «Повітряні змії» з 2018 р. уведено до програми курсу середньої школи «Зарубіжна література» як один із творів, що вивчаються за вибором, а в критичних статтях про нього, що нині існують, тема пам'яті тільки згадується, але детально не розглядається.

Із виконаного дослідження можна зробити наступні висновки.

1. Пам'ять як властивість людського розуму й соціокультурний феномен у ХХ ст. стає об'єктом пильної уваги як науковців, так і діячів мистецтва.

Така зацікавленість згадуваним явищем була викликана, по-перше, особливостями історичного процесу в ХХ ст., перенасиченому катастрофічними подіями, які люди прагнули забути як досвід, що травмує; по-друге, появою нових концепцій поняття пам'яті у філософії та психології.

2. Для Ромена Гарі й героїв його роману «Повітряні змії» пам'ять – це запорука активної громадянської позиції індивіда, джерело загрози його існуванню й

помилкового сприйняття дійсності, недолік, зброя й джерело сили в боротьбі зі злом, запорука миру й злагоди, сенс життя, порятунок від загибелі й шлях у вічність для окремої особистості.

Ключові слова: *пам'ять, колективна пам'ять, історична пам'ять, Ромен Гарі, «Повітряні змії».*

Bohdan Oleksandr – Senior Lecturer of the Department of Records Management and the Ukrainian Language Faculty of Humanities of the National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute».

e-mail: alexandrbogdan66@gmail.com

Богдан Олександр – старший викладач кафедри документознавства та української мови гуманітарного факультету Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут».

e-mail: alexandrbogdan66@gmail.com

Надійшла до редакції 30.05.2019. Розглянута на редколегії 14.06.2019.

Рецензенти:

Кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри документознавства та української мови Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ» Медведь О. В.

Кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри документознавства та української мови Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ» Гавриш І. П.